

Far ch'ins tschontschi dapli romontsch... chi's discuorra dapli rumantsch

■ **En sia columna en LQ dals 9 da mars deplorescha Aita Dermont ch'i vegnia discurrì adina pli pauc rumantsch en ils centers regionals.** La situaziun è enconuscenta: Persunas ch'èn sa tratgas natiers n'èn betg prontas d'emprender rumantsch e mettan cun il temp sut squitsch la scola rumantscha; ils Rumantschs s'adattan als immigrads en il mintgadi e la scola, che cultivescha vinavant il rumantsch, ha la tendenza da daventar in'insla.

Integraziun linguistica e rg

Sper ils problems tar l'integraziun linguistica dals immigrads tematisescha l'autura il diever insufficient dal rumantsch per scrit: Cunquei ch'ins na saja betg vegnì d'adattar la lingua a las pretensiuns actualas – quai ch'ins avess stuì far en tschintg idioms – fetschian ins il bler per tudestg; il rumantsch grischun n'acceptian ins betg sco alternativa, perquai ch'ins temia ch'el mazzia l'agen idiom.

Cun ironisar differentas criticas envers (la politica davart) il rumantsch grischun vul l'autura mussar, co ch'ins manchentia la schanza da rinforzar il rumantsch cun la lingua da scrittira cuminaivla.

Distinguer tranter discurrì e scrit

I fa surstar, co che l'autura metta in sper l'auter dus problems fitg differents, l'integraziun linguistica dals immigrads e la promoziun dal rumantsch scrit tar ils Rumantschs. Il connex che l'autura sugerescha na persvada betg:

Sche l'integraziun linguistica na funcziuna betg bain avunda e sch'ins discorra adina pli pauc rumantsch en ils centers regionals, lura stuessan almain ils Rumantschs star ensemen cun duvrar tuts ina lingua scritta, dat ella da chapir. Tge purtass quai en il context preschentà da l'autura? Augmentass ins uschia la prontezza dals immigrads d'emprender rumantsch? Strusch.

Sch'ils Rumantschs fissan pli bainvolents envers il rumantsch grischun e fissan pronti d'introdur el dapertut, na garantiss quai evidentamain betg il success da l'integraziun linguistica en il mintgadi, insatge che sto succeder surtut sin il nivel da la lingua discurrenda. En las stentas per l'integraziun linguistica fissan da duvrar en mintga cas las furmas regionalas e localas dal rumantsch, funcziunalas per quest intent.

Diever funcziunal da la lingua

Areguard la pretensiun che almain ils Rumantschs stuessan star ensemen cun duvrar ina lingua scritta sa tschentia la dumonda: Pon ins pretender dals utilisaders da la lingua ch'els dovrian la lingua en ina tscherta maniera per servir a questa lingua? Quai che pudess render attractiv il rumantsch sco lingua scritta n'è er betg mo il grad da sia adattaziun a las pretensiuns actualas. Be cun adattar la lingua a las pretensiuns actualas n'augment'ins betg la prontezza da scriver questa lingua, sch'i na dat betg ina necessitad da la

duvrar en il mintgadi. Il fatg che quai è uschia dependa da cundiziuns generalas ch'ins na po betg simplamain midar.

Integraziun linguistica en la cuminanza locala

Sche la promoziun dal rumantsch scrit n'ha betg ina funcziun prioritara per l'integraziun linguistica, dovri evidentamain in agen concept per quest davos aspect da la promoziun linguistica. In tal concept sto sa basar sin lavur da sensibilisaziun eintaifer las vischnancas e sin stentas d'involver ils immigrads en activitads da la cuminanza, cumbinond l'integraziun sociala cun l'integraziun linguistica.

Persunas cun rollas differentas pon gidar ad ademplir quest pensem: Represchentants da las autoritads communalas, scolastas e scolasts, collavuratur regiunalas da la Lia Rumantscha, instituziuns per la scolaziun da creschids, persunas activas en las uniuns, vischinas e vischins. En quest regard è gia vegnì fatg bler en differentes lieus en fin uss. Ma ina meglra coordinaziun da las differentes iniziativas ed in pli ferm sustegn davart da la Lia Rumantscha – cun servetschs tenor ils basegns en ils differents lieus – contribuiss probablmain a cuntanscher megliers resultats. Soluziuns fissan da svilupper tenor vischnancas, resguardond adina las persunas ch'èn prontas da s'engaschar e lur capacitads spezialas.

Matthias Grünert, Peseux